

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור
היכל
תשיעי
שער
שלישי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנתם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

לך לך

(חלק טו — שיחה ד)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושלוש לבריאה

שנת הקהל

מאה ועשרים שנה להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת לך לך, ה"יא מרחשון, ה'תשפ"ג (ב)

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2022

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

לד לד ז

הזאת" (ע"י ירושה וכיבוש) – ומאיזה טעם תהי' ההבטחה קשורה בהנהגתם הטובה של יושבי הארץ? ויתרה מזו – ההנהגה בימי אברהם?

ב. לכאורה הי' אפשר לתרץ, שהנהגתם של יושבי הארץ מורה על תכונתה וסגולתה של „הארץ הזאת“ גופא, כדברי חז"ל³, „יש ארץ שמגדלת וכו“.

אלא שצריך להבין: אמרו חז"ל⁴, ש„מעשיהם של כנעניים מקולקלים מכל עמים ואותו המקום שנתכוננו“ בו ישראל מקולקל מכל“. וכיון שמעשיהם של הכנענים בכללותם היו „מקולקלים מכל עמים“ (ובכלל זה העם שבארם נהריים), היתכן לומר, שמעלה יחידה זו של התעסקות יושבי הארץ במלאכה (ודוגמתה – התכונה הטובה היחידה בארץ גופא) תכריע את הכף כנגד כל שאר חסרונותיהם, עד כדי כך שבעבור זה תהא ארץ זו דוקא הארץ הראוי' לבני ישראל?

ג. בענין חשיבותה ומעלתה של מלאכה, אמרו חז"ל⁵: „אמר רבי אלעזר

א. אודות הבטחת הקב"ה לאברהם „לזרעך אתן את הארץ הזאת“¹, איתא במדרש²: „בשעה שהי' אברהם מהלך בארם נהרים כו' ראה אותן אוכלים ושותים ופוחזים, אמר הלואי לא יהא לי חלק בארץ הזאת. וכיון שהגיע לסולמה של צור ראה אותן עסוקין בניכוש כו' בעידור כו', אמר הלואי יהא חלקי בארץ הזאת. אמר לו הקב"ה לזרעך אתן את הארץ הזאת“.

מן הקישור בדברי המדרש בין הבטחת הקב"ה („לזרעך אתן את הארץ הזאת“) לזה שרצונו של אברהם אבינו („הלואי יהא חלקי בארץ הזאת“) הי' בגלל התעסקות יושבי הארץ במלאכה – מובן, שמעלת התעסקותם במלאכה היתה הסיבה (לא רק לרצונו של אברהם שיהא חלקו בארץ הזאת, אלא גם) לנתינתה של ארץ ישראל לזרעו של אברהם.

וצריך להבין: זה שאברהם אבינו אמר „הלואי יהא חלקי בארץ הזאת“ – שיש לפרשו (גם) שיהי' לו חלק בין שאר התושבים, כיון שיושבי הארץ עוסקים במלאכה – מובן: אברהם רצה לדור בין אנשים המתנהגים בהנהגה הראוי' (ולא בין „אוכלים ושותים ופוחזים“);

אבל ההבטחה „לזרעך אתן את הארץ הזאת“ ענינה הלא הוא שיתן הקב"ה לבני ישראל לבדם „את הארץ

(1) פרשתנו יב, ז.

(2) ב"ר פרשתנו פל"ט, ח.

(3) במדב"ר פט"ז, יב. פרש"י שלח יג, יח.

(4) תו"כ אחרי יח, ג. וראה עוד דרו"ל –

עד"ז – שם לפני זה, ובפרש"י עה"ת שם.

(4*) כן הוא בדפוס ויניצאה ש"ט. דעסויא תק"ב. ויין תרכ"ב (וצילום ממנו). ועוד. אבל בכו"כ דפוסים „שנתיישובו“, ובכת"י התו"כ (ניו יארק, תשי"ז) ע' שעב – וכל המאמר הוא שם על הגליון „שנשחכנו“.

(5) סנהדרין צט, ב.

הוא „תורתו“, „תורת אמת“ – היינו שבאותה קושיא, קס”ד וכו’ יש פרט אמיתי וסברא אמיתית (אלא שאינה מתאימה למקום זה¹³ וכו’ב).

ועד”ז מובן בעניננו: תוכן המעלה שב„עמל מלאכה“ ו„עמל שיחה“ (אשר בגללה יש קס”ד שזוה תכלית בריאת האדם), לא נשלל גם לאחר מסקנת הגמרא ש„לעמל תורה נברא“; אין זאת אלא שעמל מלאכה ושיחה אין בהם די כדי להיות כל תכלית בריאת האדם.

בסגנון אחר: סדר הענינים בשקלא וטריא בגמרא – הקס”ד הא’ ש„לעמל מלאכה נברא“, הקס”ד הב’ ש„לעמל שיחה נברא“ והמסקנא ש„לעמל תורה נברא“ („לא ימוש ספר התורה הזה מפיד“) – נשאר בתקפו גם לפי המסקנא: כדי שהאדם ישיג את תכלית בריאתו – „לעמל תורה נברא“ – צריך להקדים לזה את המעלה ד„עמל מלאכה“ ו„עמל שיחה“; וכאשר יקשר ב’ עניני עמל אלו עם „עמל תורה“, אזי יגיע לשלימות תכלית בריאתו.

ד. ויובן זה בהקדם ההסברה במה היא החשיבות של „עמל“ בכלל, עד שבזה קשורה תכלית בריאת האדם בכללותה („אדם לעמל יולד“). דלכאורה¹⁴: מאחר שהקב”ה הוא עצם הטוב, וטבע הטוב להטיב, מדוע קבע את סדר הבריאה באופן כזה, שהאדם מוכרח לעמל ויגיעה?

13 ע”ד בפרשתנו: ותקל גברתה בעיני’ טז, ד. ובפרש”י.
14 לכללות סעיף זה – ראה הגש”פ עם לקוטי טעמים, מנהגים וביאורים (הוצאת תשמ”ו ושלאח”ו) ע’ תרמא ואילך ובהערות שם. וראה לקו”ש ח”ג ע’ 1009 ואילך.

כל אדם לעמל נברא שנאמר⁶ כי אדם לעמל יולד. איני יודע אם לעמל פה נברא אם לעמל מלאכה נברא, כשהוא אומר⁷ כי אכף עליו פיהו הוי אומר לעמל פה נברא. ועדיין איני יודע אם לעמל תורה אם לעמל שיחה, כשהוא אומר⁸ לא ימוש ספר התורה הזה מפיד הוי אומר לעמל תורה נברא“.

ואינו מובן: כיצד עולה על הדעת מעיקרא שבריאת האדם היתה „לעמל מלאכה“ – וכי איזו מעלה יש בעמל מלאכה, עד שיש מקום לומר שזוהי כל תכלית בריאתו?

עד”ז צריך ביאור בקאסלקא דעתך הב’, שהאדם נברא לשם „עמל שיחה“; ובפרט ע”פ מה שהאריך הרמב”ם¹⁰, שרוב הדיבורים בלתי רצויים הם.

והתמי’ תגדל ביותר לפי הידוע, אשר גם קס”ד בתורה – תורה היא¹¹, כדמוכח גם מן הדין שהלומד בתורה קושיא או קס”ד (ללא התירוץ והמסקנא) אף הוא מחוייב בברכות התורה¹².

ויתרה מזו: בברכתו יאמר שלימודו

6 איוב ה, ז.

7 משלי טז, כו.

8 יהושע א, ת.

9 ראה אוה”ת שמיני (ע’ נו): והמפרשים נדחקו מאד בזה וכו’.

10 בפ” המשנה (אבות פ”א מ”ז) „ולא מצאתי לגוף טוב משתיקה“.

11 וע”ד קס”ד בתושב”כ. וראה לקוטי לוי”צ אגרות ע’ רסו (ושם) וכן ההלכה שעלי’ אמרו אח”כ שבדוּתא היא . . כולם ממש אמר ה’ ובאותו הלשון ממש . . וה’ עצמו אומר ההלכה והוא עצמו אמר שבדוּתא היא).

12 להעיר מעירובין נג, סע”א. שם סה, א. סוף הוריות. ועד”ו בכ”מ.

ושלימותו הם שיהי' לא רק „מקבל“, אלא (גם) „משפיע“, דומה לבוראו.

ה. ובוזה יובן הטעם שהקס"ד הא' בגמ' הוא, שהאדם נברא „לעמל מלאכה“:

מאחר שהמעלה ד„עמל“ היא מה שעי"ז מתעלה האדם לדרגת „משפיע“ („בורא“), „שותף להקב"ה במעשה בראשית“, מסתבר, שהעמל צריך להיות בעיקר (?לא בענינים השייכים לו ולמדריגתו הוא, אלא) בענינים שעל ידם משפיע במעשה בראשית, בדצ"ח שבעולם, ודוקא בזה נעשה שותף במעשה בראשית.

ולכן הקס"ד הא' בגמרא הוא, ש„אדם לעמל יולד“ פירושו (לא „עמל שיחה“ או „עמל תורה“, שפעולתם אינה בעניני העולם – אלא) „עמל מלאכה“ דהיינו, שעי"ז שהאדם עמל במלאכתו באופן הרצוי ע"פ התורה¹⁵ [שזהו פירוש „עמל מלאכה“, וכדלקמן סעיף ז], הרי הוא פועל ומשפיע בבריאה שתהי' כדבעי, ולכן נעשה עי"ז שותף במעשה בראשית.

ו. אמנם, מזה גופא – שענין העמל הוא כדי שהאדם יהי' שותף להקב"ה במעשה בראשית – ניתן להבין, שאינו יכול להגיע לידי תכלית ושלימות ה„שותפות“ ע"י „עמל מלאכה“ בלבד, ובהכרח לצרף לזה גם „עמל שיחה“;

שהרי ה„שותפות“ במעשה בראשית היא כשהוא דומה לבוראו – וכיון שהקב"ה אינו רק „משפיע“ בבריאה,

ואין לומר, שטעם הדבר הוא לפי שאדם בטבעו יש לו תענוג (בעיקר) ממה שהשיג ע"י יגיעתו, ע"ד מאמר רז"ל¹⁵, „אדם רוצה בקב שלו מט' קבים של חבריו“ – שהרי טבע זה גופא אינו ענין הכרחי מצד עצמו, אלא הטבע שהטביע הקב"ה באדם; והדרא קושיא לדוכתא: מדוע ברא הקב"ה את האדם בטבע כזה שיש לו תענוג דוקא ממה שהשיג ע"י עמל ויגיעה – עניני צער – ולא ממתנת חנם?

והביאור בזה: אמיתיות ותכלית הטוב היא, שהאדם יגיע (לא רק לשלימות הכי נעלית שבגדר הנבראים, אלא גם) למדריגה שבה הוא נעשה, כביכול, דומה לבוראו, וע"ד לשון חז"ל¹⁶: „שותף להקב"ה במעשה בראשית“.

ולכן קבע הקב"ה את סדר הבריאה, שהאדם לא יקבל את צרכיו מן המוכן, אלא ע"י עמל ויגיעה דוקא, כדי שעי"ז יתעלה (לא רק למעלת השלימות ד„מקבל“ כדבעי – שלימות הנברא, אלא גם) למדריגת „משפיע“¹⁷ (ומהווה) – בדומה לבוראו, עי"ז שהאדם עמל ויוצר בכח עצמו.

וזה גופא הטעם לטבע הנ"ל, שאין אדם מתענג ממה שמקבל בחינם, אלא אדרבה, בוש בזה – „נהמא דכסופא“¹⁸ – כיון שבאדם מוטבע שתפקידו

(15) ב"מ לח, א.

(16) שבת י, א. קיט, ב.

(17) להעיר מחדא"ג מהרש"א סנהדרין שם,

ד„לעמל“ ר"ת „ללמוד ע"מ ללמד“.

(18) ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. לקו"ת צו

ז, רע"ד. ולהעיר ממ"מ להב"י בראשית מהדוק ד"ה אור ליוה"ש יד לטבת (י, א).

(19) וראה שבת (לא, א), דשאלה הראשונה (בשעה שמכניסין אדם לדין) היא „נשאת ונתת באמונה“.

נעשה דומה לבוראו – שותף להקב"ה במעשה בראשית.

ז. הביאור בפנימיות הענינים:

בענין „עמל מלאכה” ו„עמל שיחה” מבאר²¹ כ”ק מו”ח אדמו”ר, ש„עמל מלאכה” פירושו²² – „שיעשה מלאכתו באמונה . . שיאמין בה’ שהוא הזן ומפרנס והוא ית’ יגמור בעדו לברכה”, וענין „עמל שיחה” הוא – „התעסקות בתפלה”²³ (וכמאמר רז”ל²⁴: „אין שיחה אלא תפלה”).

97

והסבר זה הוא יסוד הביאור הנ”ל, ש„עמל מלאכה” הוא ענין שבערך להבריאה, ו„עמל שיחה” הוא למעלה מהבריאה:

האמונה „שהוא הזן ומפרנס” לבדה אינה פועלת את העלי’ עד לבחינה באלקות שלמעלה מהעולם, שהרי הא גופא שהאדם נזקק לעשי’ והתעסקות בדרכי הטבע בא ממדידות והגבלות העולם. ולכן, אף ש„עמל מלאכה” שלו חדור באמונה בה’ „שהוא הזן ומפרנס” (ולא דרכי הטבע מצד עצמם), מכל מקום, הרי הוא משיג עי”ז רק מדריגה באלקות המלוכשת בעולם²⁵.

אלא מחדש את הבריאה, מובן שגם „שותפות” זו של האדם במעשה בראשית היא בשלימות רק כאשר הוא פועל חידוש בבריאה.

ולכן אין די ב„עמל מלאכה” בלבד [הגם שע”י מלאכה באופן הרצוי פועל האדם עילוי בבריאה], דכיון שבכח העשי’ שב„עמל מלאכה” אין מעלת האדם על פני שאר סוגי הבריאה באה לידי ביטוי (שהרי כח העשי’ קיים גם בבעלי חיים), על כן גם בפעולתו בעולם פועל הוא עילוי שבערך הבריאה (דבעלי חיים) בלבד, אבל לא עילוי שלא בערכה – חידוש בבריאה.

ואילו כאשר „עמל מלאכה” קשור עם „עמל שיחה” – היינו שהמלאכה וההשפעה בעולם הן באופן המביא לידי ביטוי את מעלת מין המדבר^{19*} (פה ושיחה) – אזי נפעל חידוש בבריאה, תוספת עילוי, שלמעלה מהבריאה מצד עצמה – לפני בריאת מין המדבר ומציאותו.

אלא שגם זה אינו שותפות אמיתית – שהרי אין לאדם חלק בבריאתו בכלל, ובכח דיבורו בפרט; אבל כאשר הוא מקשר זאת לתורה – שהיא תורתו של הבורא (והוא וחכמתו אחד²⁰) – ובאופן דענומ, אשר אז נעשית התורה „תורתו” (של האדם העמל^{20*} בתורה) – הרי בפועלתו הוא איחד וייחד את הבורא עם הבריאה, כביכול, ולכן

^{19*} ראה חדא”ג מהרש”א סנה’ שם.

²⁰ רמב”ם הל’ יסוה”ת פ”ב ה”י. תניא ח”ב פ”ח.

^{20*} ע”ז יט, א. וראה תניא פ”ה (מו”ג ח”א פס”ח).

²¹ ד”ה אר”א כל אדם לעמל נברא תרפ”ט פ”ג. פ”ו.

²² ראה גם אוה”ת וישב (כרך ה’) תקיא, סע”א. ד”ה לא הביט עת”ר (ע’ קצה ואילך).

²³ ראה גם אוה”ת וישב שם (שם, ב). חיי שרה (קכט, א ואילך). ד”ה לא הביט שם (ע’ קצה). יערות דבש הובא בעץ יוסף לע”י סנה’ שם.

²⁴ ברכות כו, ב. ע”ז ז, ב.

²⁵ ראה בארוכה ד”ה אר”א שם פ”ג ואילך (וראה אוה”ת וישב שם. ד”ה לא הביט שם (ע’ קצב). ובכ”מ), שע”י „עמל מלאכה” ממשיכים בחי’ „מלאכה מלמעלה”, שהיא התהוות העולמות, בחי’ עשי’.

גם בעולם רק עילוי שהוא בערך הבריאה עדיין³¹, וממילא לא בבחי' שינוי וחיידוש ממש (שזהו דוקא בעילוי שלא בערך).

ולכן מסקנת הגמרא היא ש„לעמל תורה נברא“: התורה, גם כמו שירדה למטה, הרי היא תורתו של הקב"ה³² – בלי גבול. וכיון שהתורה היא למעלה מהבריאה לגמרי³³, לכן יש בה הכח לפעול שינוי במציאות העולם, עד שתהי' מציאות חדשה ממש³⁴.

אלא שכדי שיוכל האדם לרומם את העולם ע"י „עמל תורה“³⁵ עד לדרגת שמעל (ו„מחוי"ן) לבריאה לגמרי – מציאות חדשה – בהכרח להקדים לזה את שלימות הבירור בעניני העולם מצד עצמם.

ולכן הסדר הוא, שלכל לראש בא „עמל מלאכה“ – התעסקות בעניני העולם באופן הרצוי ע"פ תורה, שע"י מתקן את העולם שיהי' בצירור

ואילו עבודת התפלה („עמל שיחה“) ענינה: „סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה“²⁶ – העלאת האדם מלמטה למעלה, עד ש„מגיע השמימה“ – למעלה מהבריאה.

ולכן, כאשר יחד עם „עמל מלאכה“²⁷ קיים גם „עמל שיחה“, פועל האדם תוספת עילוי בבריאה, למעלה מכפי שהיא מצד עצמה²⁸; וזהו פירוש „סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה“, שע"י תפלה נפעלת העלאה (לא רק של האדם המתפלל, אלא גם) של הענינים „ארציים“ („ארצה“) עד „שמימה“²⁹ – אל הבחינה שלמעלה מהעולם³⁰.

ח. אע"פ ש„עמל שיחה“, עבודת התפלה, פועל בעולם עילוי שלמעלה מהבריאה מצד עצמה – מכל מקום עדיין אי אפשר שגייע עי"ז חיידוש אמיתי בבריאה; דכיון שההעלאה שע"י התפלה היא באופן שהאדם מתעלה בכח עצמו, והאדם הרי הוא מדוד ומוגבל, הנה גם העלי' שלו היא במדידה והגבלה. ולכן נפעל עי"ז

(26) ויצא כת, יב. זח"א רסו, ב. זח"ג שו, ב. תקי"ז תי' מה.

(27) ראה גם ד"ה אר"א שם פ"ו בענין ההתעסקות בתפלה (עמל שיחה), „דע"י התקשרות זו שבתפלה הרי רישומו ניכר בעניניו ומעשיו בכל היום“. וראה שם בסיום המאמר: „ע"י עמידה וביטול זה (בתפלה) מתקשר . . לפעול ישועות . . בעמל מלאכה כו"ל.

(28) ראה ד"ה לא הביט שם (ע' קצה).

(29) ד"ה זה היום תרצ"ד ספ"ב (סה"מ קונ') ח"ב ש"ט, ב. רד"ה ויחלום תש"ח. ובכ"מ. וראה לקו"ת בשלח ב, רע"ג.

(30) ראה תו"א נח ט, ריש ע"ב. י, א. וראה לקו"ת בהר מא, א (לענין „התנועע"ט של כל היום“).

(31) וראה סד"ה אר"א שם: „כ"ז הוא העמל שתחת השמש כו"ל. וראה גם אוה"ת וישב וחי שרה שם. תו"ח בתחילתו (ד"ה בראשית ברא הא' פ"ז). ד"ה לא הביט שם. לקוטי לוי"צ לוח"ב (ע' קנח).

(32) ראה ברכות כב, א.

(33) ראה סד"ה אר"א שם (ועד"ז באוה"ת וישב

וחי שרה שם. ד"ה לא הביט שם), דתורה היא למעלה ממשש הוי' דשייכה לעולמות.

(34) וכדרז"ל (ירושלמי גדרים פ"ו סה"ח. ועוד) עה"פ לא-ל גומר עלי.

(35) להעיר מתו"ח (שם ספ"ז): „זהו הנקרא עמל תורה שבא לתקן במע"ב כו"ל. ולהעיר ג"כ ד„עמל תורה“ הוא (לא לימוד התורה מצ"ע, כ"א) „עמל פה“ – „לא ימוש ספר התורה הזה מפ"ד“ – עיין תניא רפ"ז. וראה גם תדא"ג מהרש"א דלעיל הערה 17.

גם בנוגע לארץ ישראל, ה"ארץ" של בני ישראל:

ארץ ישראל ניתנה תחילה לז' האומות³⁸ מתוך כוונה ותכלית, שבני ישראל יכבשוה ויפעלו בה שינוי, שיהפכו את ארץ הגוים – לארץ ישראל, ארץ הקודש³⁹: ארץ אשר בה מאיר בגילוי אור התורה⁴⁰ שלמעלה מהעולם.

99 וזה החל בימי אברהם, אשר אז היתה ההתחלה ד"שני אלפים תורה"⁴¹, ו"אברהם התחיל להאיר"⁴² – להאיר באור האלקי שלמעלה מהעולם,

וההתבוננות שלו החלה – כמאמר חז"ל⁴³ – בהתבוננות (כדב"י – עמל – שהרי לא יגעת ומצאת אל תאמין⁴⁴) ב"בירה" (העולם), ולאחרי' – בשמש וכו' שעל ידה בא שפע וכו' לעולם, עד שבאה המסקנא שיש בעה"ב לבירה זו⁴⁵. ולבסוף – האין ערוך שבין הבעה"ב והבירה, וכמאמר חז"ל⁴⁶ לא זה היא עיקר האלקות מה שהעולמות מתהווים ממנו וכו'.

יוד. כדי שה"ארץ" תהי' "כלי"

דקדושה; אבל "עמל מלאכה" בלבד אינו מספיק – שהרי הכוונה אינה שהעולם ישאר במעמדו ומצבו (אפילו בציור דקדושה), אלא יש להוסיף לזה את ענין "עמל שיחה" – העלאת העולם לבחינה באלקות שלמעלה מהעולם, ככל שיד אדם מגעת בכח עצמו, ע"י עבודת התפלה;

ולאחרי ההקדמה וההכנה ד"עמל מלאכה" ו"עמל שיחה"³⁶ בא הענין ד"עמל תורה", שיש בה הכח (בהיותה מושרשת בעצמותו ית') לפעול חידוש בבריאה, שע"י נשלמת כוונת הבריאה לעשות לו ית' דירה בתחתונים, שהתחתונים נעשים מציאות חדשה מממש³⁷.

ובזה יובן, שדוקא מציאותם של כל ג' סוגי ה"עמל", ובסדר זה – "עמל מלאכה", "עמל שיחה" ו"עמל תורה" – מסבירה ומטעימה את הענין ד"אדם לעמל יולד": ע"י (כל ג' סוגי) העמל פועל האדם חידוש במעשה בראשית, ונעשה ע"י "שותף להקב"ה במעשה בראשית" – דומה לבוראו – וזוהי תכלית הבריאה.

ט. ע"ד המבואר לעיל בעבודת האדם בכלל, שתכלית בריאתו היא לפעול שינוי בעולם ע"י "עמל תורה" (שלמעלה מהבריאה), אלא שכדי להגיע לזה, צריך להקדים תחילה "עמל מלאכה" ו"עמל שיחה" – כן הוא

(38) פרש"י ר"פ בראשית.

(39) ראה בארוכה לקו"ש ח"ה ע' 11 ובהערות שם. ח"י ס"ע 2 ואילך.

(40) להעיר מרמב"ן (אחרי יח, כה) ד"עיקר כל המצות ליושבים בארץ ה'", עיי"ש בארוכה.

(41) ע"ז ט, א.

(42) שמור"ר פט"ו, כו.

(43) ב"ר רפל"ט. וראה ג"כ רמב"ם הל' ע"ז

פ"א ה"ג.

(44) מגילה ו, ב.

(45) ראה ב"ר שם.

(46) תו"א מג"א צט, ב. הובא ונת' בלקו"ת

שה"ש (ח, א), אוה"ת יתרו (ע' תתמב), סד"ה כי עמך תש"א.

(36) ראה תו"כ שם (רפ"ט): "ונמצא שעמל תורה מלוּבש בעמל שיחה דמע"ב לברר ולתקן כו'".

(37) ראה בארוכה לקו"ש ח"ו ע' 22 ואילך ובהערות שם.

ותפלת⁴⁷ אברהם („שיחה“) „הלואי יהא חלקי בארץ הזאת“ תנתן ה„ארץ“ לאברהם „ולזרעו אחרי“, אשר הפכוה לארץ אשר מאיר בה אור התורה שלמעלה מהבריאה.

(משיחות י' שבט תשכ"ח, י"א ניסן תשל"ב)

לאור התורה של אברהם שלמעלה מהעולם (שעי"ז הארץ נהפכת ונעשית ארץ ישראל, ארץ הקודש), ה' צורך בהקדמת ענין „עמל מלאכה“ (ו„עמל שיחה“);

ולכן, דוקא מה שיושבי הארץ היו „עסוקין בניכוש כו' בעידור כו'“ – ענין „עמל מלאכה“ – ה' הכנה לכך, אשר (לאחר ההקדמה דבקשת

(47) להעיר מפ' מהרז"ו לב"ר פרשתנו שם.

